

Володимир Возняк. Приведення до розуму як необхідний концепт філософсько-освітнього дискурсу. У статті концепт «приведення до розуму» розкрито не як приведення усього до стану розуму, а як набуття кожної з сутнісних сил людини розумності власного стану, міри власної розумності. При цьому розкрито сутність розумності як такої. Увага концентрується на приведенні до розуму чиновно-державницьких рішень у сфері освіти. Стверджується, що саме розумність є такою сутнісною характеристикою людини та її буття, втрата якої не залишається без серйозних наслідків для людини і цілісності її буття, а тому акцент на «приведенні до розуму» усіх сутнісних сил людини (розуму, почуття і волі) має безпосереднє філософсько-освітнє значення.

Ключові слова: приведення до розуму, освіта, розум, розсудок, розумність, почуття, воля.

Voznyak Volodimir. Bringing to Mind as a Necessary Concept of Philosophical and Educational Discourse. In the article, the concept of "bringing to mind" is revealed not as bringing everything to the state of mind, but as the acquisition of each of the essential forces of man reason of his own state, a measure of his own reason. This reveals the essence of reasonableness per se. The focus is on bringing state-level education decisions to mind. It is argued that reasonableness is such an essential characteristic of a person and his being, the loss of which does not remain without serious consequences for the person and the integrity of his being, and therefore the emphasis on "bringing to mind" all the essential forces of the person (mind, feeling and will) has a direct philosophical and educational significance.

Key words: bringing to mind, education, reason, reason, reason, feeling, will.

Стаття надійшла до редколегії
02.09.2019 р.

УДК 1:37.018.2

Протоієрей Михаїл (Руслан) Коник

Проблема сімейного виховання за умов парафіяльної спільноти у контексті філософії освіти

Автором розкрито проблематику пастирського консультування у межах сімейного виховання, акцентуючи увагу на допомогу потребуючій людині з боку розкриття духовної терапії. Такий підхід дає можливість відокремити пастирське консультування від інших фахових галузей консультування, уможливує розкриття пастирського консультування на основах церковної традиції духівництва та духовної опіки людини, потенційно створює підґрунтя для розвитку методологічної бази пастирського консультування, що має важливе значення для філософії освіти. Подальше розкриття теми дасть можливість актуалізувати новизну в підході сімейного консультування кризь призму духовного потенціалу пастиря, як кваліфікованого спеціаліста в галузі духовної терапії «серця».

Ключові слова: філософія освіти, пастирське консультування, духовна допомога, сім'я, духовна терапія, пастир.

Постановка наукової проблеми. В умовах глобалізаційних процесів сьогодення, як і в попередніх часах, філософія освіти має звернутися до певних релігійно-духовних практик. Така ситуація вимагає духовної допомоги пастиря. Виникає потреба духовно-психологічної допомоги людині, і на превеликий жаль, людина шукає розради не в храмах, не в пастирській любові. Кращу з можливих характеристик пастирства дає ап. Павло, кажучи: «Для всіх я був усе, щоб спасти бодай деяких» (I Кор. 9,22), тим самим підкреслюючи завдання пастирського консультування – порятунку душі людської.

Час великих храмів пройшов. Настав період храмів «крокової доступності». Більш того, настав він не сьогодні, не вчора, а позавчора. Людям потрібне єднання. Людям потрібно спілкування. Їм потрібно соціум своїх однодумців. Їм потрібно природна «моральна» підтримка одновірців, зміцнення у вірі і підняття духу через приклад брата у Христі, який живе так само, стикається з тими

ж проблемами, але десь більш успішний духовно. Нехай це словосполучення не бентежить. Духовний успіх, на противагу мирським заслугам, відображає наші маленькі перемоги в невидимій боротьбі, які нам по милості Божій даровано.

Людина прагне знайти дорогу до істини в кожній конкретній ситуації. Це може бути потреба в навчанні, у добрій пораді чи в розпізнанні ситуацій із подружнього, родинного загалом або суто особистого життя, виховання дітей тощо. Буває непросто, особливо коли певна проблема вже реально існує і треба терміново допомагати людині здолати її. Так чи інакше, священник покликаний у кожному випадку йти в напрямку, що підтримає вибір святості людського буття, коли це тільки можливо – єдності подружжя, завжди – блага сімейної спільноти.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Сімейне консультування зародилось у 50-х роках ХХ ст. у США. У 80-х роках ХХ ст. розпочинається становлення консультування у вітчизняній науці. У наш час ця галузь продовжує розвиватись. Сучасні вчені (Ю. Є. Альошина, О. Ф. Бондаренко, А. Я. Варга, С. В. Васьківська, П. П. Горностаї, З. Г. Кісарчук, А. Ф. Копйов, Л. Г. Лисюк, Г. І. Онищенко та ін.) роблять значний внесок у цей складний процес, досліджуючи його різні сторони. Однак теоретичний аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики показав, що багато аспектів консультативної допомоги залишаються малодослідженими. Тему пастирського консультування розкриває канадський психолог д-р Девід Г. Беннер, який стверджує, що «ключова мета пастирського консультування – сприяння духовному зросту людини.» [3; с. 37]. Щодо вітчизняного пастирського консультування сімей, то це питання відсилає нас до практики Церкви стосовно ведення духівництва чи духовної опіки людини. Саме ця тема не є структурована, і не виведена в окрему галузь, як певна практика консультування.

Мета статті – розкриття можливості пастирського консультування сімей в умовах парафіяльної спільноти, як однієї із потреб сучасної людини-християнина. **Завдання** даної статті полягає в акцентуванні певних пунктів пастирського консультування сімей в умовах парафіяльної спільноти, структурування умов розкриття пастирського консультування через призму святотцівського надбання.

Виклад основного матеріалу. Священниче служіння на парафії доволі часто може стосуватися вирішення питання щодо супроводу кризових сімей. Коли раптом бракує взаємної поваги, порозуміння, щирості, подружній човник може потрапити в бурю. Подружжя міцніє, коли «воскресають» взаємна вдячність і терпеливість, чоловік і дружина допомагають одне одному розвиватися, а повага й вияви любові знову гостюють у домі. Сімейна криза – це завжди час змін, але в цей період треба особливо нагадувати про те, що в сім'ї не може бути місця будь-якому насиллю й травмуванню. Людина яка звертається про допомогу до священника має інші очікування, ніж від носіїв світських професій – психологів, психотерапевтів тощо. Вона передовсім шукає відповіді у християнському розумінні. Вона очікує від священника вирішення своєї проблеми в ключі відносин людини і Бога. Наша діяльність спрямована на збереження в суспільстві традиційних сімейних цінностей повинна керуватися пастирською любов'ю. А особистий приклад побудови сімейних відносин є основним чинником пастирської роботи із сім'ями в умовах парафіяльної спільноти.

Основною рисою пастирського консультування є особистісне спілкування священника і людини. Для священника інший постає не як об'єкт певного духовного експерименту, а як повноцінна особистість із своїм духовним досвідом і навиками. За словами прот. Вадима Леонова, який стверджує, що: «У богослов'ї «особистість» – це дароване Богом унікальне начало в людині, яке формує неповторний образ існування природи конкретної людини. Бог є Особистість... тому і людина є особистістю саме в зв'язку зі своєю богоподібністю» [6]. Людина яка приходиться до священника за духовною проблемою несе в собі образ Особистості Бога, а тому при консультуванні священнослужитель з усією увагою приймає людину.

Пастирське консультування покликане допомогти духовному зростанню людини, яка приходиться з певною проблемою. Для священника є важливим скерувати людину в русло зустрічі людини з Богом. Кожна наша розмова під час консультування є певною терапевтичною допомогою в повноцінному духовному лікуванні «пацієнта». Митрополит Ієрофей (Влахос) у своїй праці «Православна духовність» пише: «Лікування людської особистості – це шлях до досконалості, яке, по суті, тотожне обожненню, бо в святоотцівському богослов'ї обожнення і досконалість – синоніми. Це лікування абсолютно необхідне, оскільки гріхопадіння людини, те, що сталося в особистості

Адама, проявляється в немощі людської природи. До гріхопадіння Адам в Раю споглядав Бога. Книга Буття свідчить про те, що Адам мав спілкування з Богом, але йому належало шляхом вільно обраного подвигу утриматися в цьому стані, зміцнитися в ньому ще більше і досягти досконалого спілкування і єднання з Богом» [4]. Завданням священика під час консультивання людини – допомогти в духовному удосконаленні буття людини з Богом.

При пастирському консультиванні важливо не обмежувати людину, а допомогти їй розкритися. Священик повинен стояти ніби з боку, старатися підштовхнути людину рухатися до розкриття пунктів самої проблеми. Дати можливість людині бути собою. Священик не має опції обмежити контакти з тими, хто звернувся до нього за допомогою, адже людина завжди потребує духовного корегування у стосунках з Богом. Дуже важливо зрозуміти, що пастирське консультивання передбачає формат «бути», і не просто «бути з», а «бути поруч із». Якщо консультивання полягає в особистісному спілкуванні, то особистість священика передбачає формат «людина поруч із іншою людиною». В такому випадку є можливість вибудови довіри людини до спілкування з священиком, такий формат дає можливість спілкування не як з вищим авторитетом істини, а як з рівним собі «знавцем» життя з Богом. Священик для людини виступає тоді у форматі іншого, який знає як життя перетворити у спілкування з Богом. В такому руслі є актуальними слова апостола Павла які звучать у Першому посланні до Коринфян: «Для юдеїв я був, як юдей, щоб юдеїв придбати; для підзаконних був, як підзаконний, хоч сам підзаконним не бувши, щоб придбати підзаконних. Для тих, хто без Закону, я був беззаконний, не бувши беззаконний Богові, а законний Христові, щоб придбати беззаконних. Для слабих, як слабкий, щоб придбати слабих. Для всіх я був усе, щоб спасти бодай деяких» (I Кор. 9: 20–22).

Пастирське консультивання покликане сприяти глибинному духовному аналізу життя людини яка звернулася за кваліфікованою пастирською допомогою. Коли людина звертається до священика, то очікує від нього іншого, а ніж від психотерапевта, чи інших споріднених професій. Від священика, як носія благодаті Господньої, людина очікує розуміння проблеми із сторони церковності, надання їй можливості розрішення в руслі християнського світогляду. Завдання священика допомогти людині налагодити відносини з Богом, вибудувати життя правильно з точки зору Православної Церкви. Митрополит Лімасольський Афанасій повчає: «Коли людина почне заглиблюватися в себе, то перше, з чим вона зустрінеться, буде її внутрішній образ... Вона повинна спробувати побачити себе такою, якою вона є. Звичайно, це непросто, тому що людські критерії суб'єктивні, і ми повинні попрацювати знайти об'єктивні критерії, критерії євангельські, по слову Христа, сказаного відразу після Хрещення: «Покайтеся, бо наблизилось Царство Небесне» (Мф. 4, 17)» [1]. А тому допомагаючи людині осмислити своє життя, ми готуємо людину до Таїнства Сповіді, що є основою зміни людини.

«У нашій Церкві, – стверджує митрополит Афанасій, – є Божественна благодать, здатна преобразити всю людину. Скільки б аргументів ти не мав проти себе, то, що тобі потрібно, – це благодать, яка повністю тебе змінить. Звичайно, тобі доведеться потрудитися, постраждати, адже подвиг ніхто не відміняв. Однак ти повинен знати, що в кінці кінців преображення твого істоти відбудеться не тільки твоїми стараннями, але завдяки Благодаті Божої, яка має силу перетворити тебе» [1]. Основний момент пастирського консультивання це готовність людини змінити своє життя. Саме це дає можливість людині правильно підготуватися до Таїнства Сповіді, а священик, що консультиє сприяє цій підготовці. Практично вся пастирська бесіда спрямована на цей крок людини. Якісно духовна зміна людини залежить від правильного підходу священика. Адже, покаяння це не просто жаль про свої життєві помилки, а «покаяння означає працю людини над собою і зміна розуму. Необхідно так змінити мислення, щоб критерії, на підставі яких ми до цього моменту вибудовували своє ставлення до життя, своїх вчинків, до всього, що нас оточує, змінилися повністю, щоб ми придбали нові критерії» [1]. Саме в такому аспекті роботи під час пастирського консультивання покликаний священик, він допомагає людині змінити ставлення до свого життя, переосмислити його і вибудувати своє життя у руслі буття з Богом.

Гріх руйнує цілісність людини, розриває людину на шматки. І лише покаяння здатне зцілювати, робити цілісною, єднати людину. Зцілення людини неможливе без повернення до Бога. Лише життя в Бозі дає людині повноту буття. Зцілення є наслідком єднання і примирення людини з

Богом. На цьому шляху людини велику роль відіграє священник. Він виступає своєрідним проводарем людини шляхом вірності Богові.

І, насамкінець, пастирське консультування покликане допомогти людині зрозуміти потребу життя з Богом. Святий Миколай Кавасила вчить нас, що основою життя християнина з Христом є Таїнства Церкви. В своїй праці «Сім слів про життя у Христі» він стверджує: «Кожне із Таїнств вселяє Христа» [5]. А звідси, священник допомагає людині усвідомити, що життя без Христа є просто існуванням, яке закінчується смертю. А життя з Христом передбачає вічність. Адже сам Господь навчає нас: «Хто тіло Моє споживає та кров Мою п'є, той має вічне життя, і того воскресу Я останнього дня. Бо тіло Моє то правдиво пожива, Моя ж кров то правдиво пиття. Хто тіло Моє споживає та кров Мою п'є, той в Мені перебуває, а Я в ньому» (Ін. 6: 54–56). А тому завданням священника є вміння відкрити людині особистісне спілкування із живим Христом.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Потреба в пастирському консультуванні є сьогодишньою вимогою суспільства, адже людина потребує терапевтичного лікування не лише душі, але безпосередньо, цілісного людського організму: духу, душі і тіла. Саме варіант «правильного» підбору методу пастирського консультування розкриває потенціал пастиря до лікування проблем людини, зокрема, і в питаннях пов'язаних із сімейним вихованням. Потенціал даного дослідження полягає в подальшому розкритті методів пастирського консультування, деякі з яких не мають аналогів в інших фахових галузях консультування. Також розкриття потреб пастирського консультування в руслі проблем сім'ї та сімейного виховання. Подальше дослідження даної тематики дасть можливість акцентувати пастиря на потребу людини в його пастирській опіці та кваліфікованій духовній терапії, що в сучасних умовах потреб суспільства значно розкриє потенціал пастиря.

Джерела та література

1. Афанасий, митроп. Истинный образ нашего «Я». // Электронный вариант: <https://pravoslavie.ru/115344.html>
2. Біблія. – К.: УБТ, 1990.
3. Д-р. Девід Беннер. Стратегічне пасторське консультування. / Перекл. з англ. О. Дмитренко. – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2017. – 190 с.
4. Иерофей (Влахос), митроп. Православная духовность. // Электронная версия: https://azbyka.ru/otechnik/Ierofej_Vlahos/pravoslavnaja-duhovnost/#0_5
5. Кавасила Н. прав. Пять слов о жизни во Христе. // Электронная версия: https://azbyka.ru/otechnik/Nikolaj_Kavasila/sem_slov_o_gizni_vo_hriste/
6. Леонов В., прот. Взаимосвязь понятий «личность» и «образ Божий» в православном богословии. // Электронная версия: <http://www.pravoslavie.ru/35001.html>

Konyk Ruslan,(archpriest Mikhail). The Problems of Family Education in the Condition of the Parish Community in the Context of Philosophy Education. The author reveals the issue of counseling from the point of view of church tradition, focusing on the qualitative approach of the pastor to the needs of human life in the conditions of the parish community. Pastoral counseling is designed to contribute to an in-depth spiritual analysis of the life of those who seek qualified pastoral help. This makes it possible to spiritually revive a person, to resolve important worldly axioms. High-quality pastoral counseling reveals the possibility of the church tradition to be in demand in modern conditions. The main point of pastoral counseling is the person's willingness to change her life, and it is the pastor who can contribute to this change. An important point of counseling is pastoral assistance in crisis situations for families, such as: the problem of divorce, loneliness, raising children, a family crisis, creating a family, etc. It is the option of the "correct" selection of the method of pastoral counseling that reveals the potential of the pastor to treat human problems, including in matters related to family education.

Key words: philosophy of education, pastoral counseling, spiritual help, family, spiritual therapy, pastor.

Коньк Руслан (Протоиерей Михаил). Проблема семейного воспитания в условиях приходской общины в контексте философии образования. Автор раскрывает вопрос консультирования с точки зрения церковной традиции, акцентируя внимания на качественном подходе пастыря до нужд человеческой жизни в условия приходской общины. Пастырское консультирование призвано способствовать глубинному духовному анализу жизни обратившегося за квалифицированной пастырской помощью. Это дает возможность возродится

духовно человеку, разрешить важные житейские аксиомы. Качественное пастырское консультирование раскрывает возможность церковной традиции быть востребованной в условиях современности. Основной момент пастырского консультирования — это готовность человека изменить свою жизнь и, именно пастырь, может способствовать этому изменению. Важный момент консультирования – это пастырская помощь в кризисных ситуациях семей, таких как: проблема развода, одиночества, воспитания детей, кризис семьи, создание семьи и т.д.

Именно вариант «правильного» подбора метода пастырского консультирования раскрывает потенциал пастыря к лечению проблем человека, в том числе и в вопросах, связанных с семейным воспитанием.

Ключевые слова: философия образования, пастырское консультирование, духовная помощь, семья, духовная терапия, пастырь.

Стаття надійшла до редколегії
04.11.2019 р.